

кону України “Про відновлення прав осіб депортованих за національною ознакою” від 24 червня 2004 р.

7. Обращение Участников общественных слушаний по проекту Закона Украины “О восстановлении прав лиц, депортированных по национальному признаку”, зарегистрированного в качестве законодательной инициативы Кабинетом Министров Украины в Верховной Раде Украины (от 11.09.2008 № 3142).

8. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради

України від 16.05.2012 р. - [Електронний ресурс]: <http://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/1275.html>

Градова Ю. В.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
конституційного та міжнародного права
ОДУВС
Надійшла до редакції: 28.10.2013

УДК 340.131

ОЗНАКИ ПРИМУСУ ЯК ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Касьян А. О.

Дослідження примусу як правової категорії зумовлює необхідність дослідження етимології цього поняття, з'ясування та глибокий аналіз ознак примусу як соціально-правового явища.

Окремим аспектам примусу, його проявам і видам присвячені праці таких вчених-правників, як: В.Б. Авер'янов, С.С. Алексєєв, П.П. Андрушко, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, С.М. Братусь, М.М. Книга, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, В.М. Куц, М.І. Матузов, О.Ф. Скакун, Н.С. Таганцев, Ю.О. Тихомиров, А.П. Тузов, В.О. Туляков, Р.Д. Шарапов, Д.М. Шаргородський, В.К. Шкарупа, Н.М. Ярмиш та інші. Незважаючи на значний інтерес науковців до цієї проблематики, на сьогодні можна констатувати відсутність у вітчизняній правовій науці фундаментальних досліджень примусу як правової категорії. Термінологічне розмаїття, відсутність визначень і узагальнених характеристик його ознак, видів лише ускладнює наукове розуміння цього феномену.

Метою нашої статті є з'ясування ознак примусу як правової категорії та їх аналіз.

Насамперед звернемося до етимологічного значення слова “примус”. Визначення примусу в словниках російської мови [3, 431; 8, 483; 9, 595; 13, 827] зазвичай здійснюється через розкриття значення дієслова “принуждати, принудити” як “приневолити, силувати, заставляти”, “заставити що-небудь зробити, силою побудити до чого-небудь”. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначено, що примус - це натиск із чийого боку, примушування; зусилля над собою; зумовлена кимсь або чимось необхідність діяти певним способом, незалежним від бажання [2, 1124]. У Новому тлумачному словнику української мови термін “примус” означає натиск із чийого боку; примушування, принука, силування, змушування, неволення, зневолення, приневолення [7, 898]. Дієслово “примушувати” словники тлумачать у таких значеннях: 1) вимагати в кого-небудь чогось, незалежно від його волі, бажання; принукавати, силувати, неволити, зневолювати. Спрямувати свої зусилля на виконання чого-небудь, незалежно від бажання; домагатися чого-небудь, застосовувати силу; 2) своєю дією, вчинками викликати певні дії, вчинки, стан, ставлення до чого-небудь і т. ін. у когось іншого; викликати в кого-небудь якусь дію, вчинок і т. ін. (що-небудь); 3) своїми зусиллями викликати, зумовлювати вияв чого-небудь; викликати, зумовлювати вияв чого-небудь [2, 1124; 7, 898].

Враховуючи зазначене, вважаємо за доцільне виділити наступні основні ознаки примусу як правової категорії. По-перше, примус - це вплив на людину. По-друге, примус спрямований на обмеження свободи волі людини через вплив на її свідомість. По-третє, метою примусу

є спонукання (стимулювання) до певної поведінки. По-четверте, реалізація певної поведінки (мети примусу) здійснюється об'єктом (контрагентом) впливу свідомо, але всупереч (проти) його волі. По-п'яте, примус - це вольовий акт агенту (суб'єкту) впливу. По-шосте, примус припускає вплив на свідомість і волю (у кінцевому підсумку на поведінку людини) через фізичний вплив на людину.

Розглянемо кожну з наведених ознак примусу.

1. Примус - це вплив на людину. Саме спрямованість на свідомість і волю об'єкту впливу передбачає можливість його здійснення лише стосовно живої істоти, яка ними наділена, тобто стосовно людини.

Свідомість - вища форма розвитку (існування) психіки людини. Воля ж визначається як “свідома саморегуляція поведінки, що має прояв у навмисній мобілізації поведінкової активності на досягнення мети та усвідомлюється суб'єктом як необхідність і можливість, тобто як здатність людини до самодетермінації, самомобілізації й саморегуляції” [4, 35]. Воля - це важіль, який примушує тіло діяти, вона є необхідною умовою активності особи. Вона виявляється в реалізації ухваленого рішення, у здатності управляти своїми вчинками й своїми психічними функціями [16, 254].

При характеристиці примусу, вказує В.Г. Заріпов, “проблема свободи волі виходить на передній план, оскільки в таких випадках необхідно говорити про волю людини, яка може бути повністю пригнічена шляхом якої-небудь дії (фізичної або психічної). Примус впливає, передусім, на волю людини, її автономію. Автономія волі означає незалежність індивіда в прийнятті рішень, яка виражається в неприпустимості незаконної дії з боку інших суб'єктів” [5, 15]. Погоджуючись загалом з наведеним, зазначимо, що проблема свободи волі при примусі дійсно виходить на перший план, однак зовсім не через те, що воля людини може бути повністю пригнічена. Крім того, ми цілком переконані, що примус за своєю природою виключає можливість повного пригнічення волі людини.

“Свобода волі, - як зазначає Н.М. Ярмиш, одностадно розуміється як можливість для людини обирати певний варіант своєї поведінки. Вважається достатньо очевидним, що обмеженість свободи зовсім не рівнозначна її відсутності. Свобода - це і є можливість ухвалювати рішення, здатність людини до вибору альтернативи. Рішення ж припускає наявність мети, яка й “задає програму дій”. Це визнають ключовим моментом діяльності. Тому навіть слухняно виконуючи чийось волю, людина все одно здійснює власний вибір. Навіть “зла” воля, обмежуючи свободу людини, все одно не позбавляє її повністю. Отже, філософи, психологи й інші фахівці у

сфері людинознавства наполягають, що там, де є вибір хоч би з двох варіантів поведінки, присутня, хоча й гранично обмежена, але все-таки свобода волі” [15, 46, 48; 16, 255]. Навіть у “ситуації фатального вибору” - під загрозою неминучої смерті, тяжкою каліцтва, безперервних мук, - людина все одно реалізує рішення, яке приймає сама. Звичайно, такий вибір не можна назвати добровільним, але відсутність “доброї” волі зовсім не ідентична відсутності її як такої [16, 255, 259]. Отже, усі випадки, коли в результаті впливу на людину вона втрачає свободу волі, тобто коли в результаті людина є неспроможною до свідомої саморегуляції своєї поведінки, категорично не можна вважати примусом у правовому сенсі. Тоді повинно йтися про типове насильство над людиною, у результаті якого вона позбавлена можливості реалізувати свою усвідомлену поведінку.

2. Примус спрямований на обмеження свободи волі людини через вплив на її свідомість. Механізм примусу побудований таким чином, що центральною його віссю є процес впливу на свідомість людини й обмеження свободи її волі задля досягнення подальших запрограмованих агентом впливу наслідків.

При цьому необхідно враховувати те, що примус слід відрізнити від такого різновиду впливу на свідомість людини, як переконання. Сутність переконання полягає в тому, що воно є різновидом соціальної діяльності, цілеспрямованість якої зумовлена прагненням трансформації у свідомості індивіда зовнішніх щодо нього ідей, цінностей і установок, домінуючих у соціумі чи окремій соціальній групі, в його внутрішні ідеї, цінності, установки, що визначають вибір його життєвої позиції й поведінки. Отже, переконання, з одного боку, являє собою процес впливу соціуму на індивіда, а з іншого - результат цього процесу, сутність якого полягає в зміні свідомості індивіда, що відображається в його вольовій поведінці.

При примусі вольові позиції того, кого примушують, і того, хто примушує, можуть не тільки не співпадати, але й бути прямо протилежними за характером і змістом. Завдання примусу полягає в тому, щоб не стільки змінити, деформувати “зсередини” волю того, кого примушують, скільки в тому, щоб підпорядкувати її, подавити, зв’язати мотивом страху перед покаранням за непокору. Якщо людина переконана, вона поступає добровільно, усвідомлено, вільно; якщо ж вона психічно примушена, то це означає, що людина пригнічує особисті, внутрішні мотиви поведінки, віддаючи перевагу зовнішнім, нав’язаним їй мотивам [17, 73]. Отже, примус не лише не виключає свободу волі людини (унеможлиблює її повне пригнічення), як це може відбуватися при застосуванні насильства, він спрямований саме на обмеження свободи волі, що відбувається не поза, а через свідомість людини.

3. Метою примусу є спонукання (стимулювання) до певної поведінки. Вплив, який здійснюється на людину, не є самоціллю. Цей вплив здійснюється з конкретизованою в кожному випадку, але загальною для будь-якого примусу метою - спонукання (стимулювання) до певної поведінки: від вчинення конкретних дій до утримання від них.

Впливаючи безпосередньо чи опосередковано на психіку, агент впливу намагається змінити свідомість індивіда в частині виникнення бажаного для нього спонукання. Саме виникнення в об’єкта впливу спонукання до певної поведінки та його реалізація є кінцевою метою застосування примусу. При примусі агент не обмежується

впливом на свідомість і волю об’єкта (як це може бути при елементарному мордуванні, знущанні чи глумі), він діє, намагаючись через трансформацію свідомості людини та обмеження свободи її волі домогтися від неї певної поведінки.

4. Реалізація певної поведінки (мети примусу) здійснюється об’єктом (контрагентом) впливу свідомо, але всупереч (проти) його волі.

Ця ознака примусу містить два принципових моменти. По-перше, той факт, що поведінка людини реалізується нею всупереч (проти) її волі (з огляду на зазначену принципову неможливість повного виключення абсолюту свободи волі) дозволяє відмежовувати примус від інших видів впливу: переконання тощо. По-друге, реалізація примусу передбачає наявність у людини свідомості та волі. Отже, такий вплив, що (зокрема через свою інтенсивність) повністю виключає свідомість та/чи волю людини або здійснюється поза волею людини, коли людина позбавлена (через гіпноз, дію хімічних речовин тощо) можливості усвідомлювати вплив, який на неї вчиняється, та, відповідно, здійснювати вольові зусилля в умовах обмеженої свободи, на нашу думку, категорично не можна вважати примусом.

Аналізована ознака примусу має виключне значення при розгляді його в кримінально-правовій площині, оскільки в цьому разі може мати місце факт неосудності особи або опосередковане (шляхом використання інших осіб чи сил) вчинення того чи іншого діяння.

На нашу думку, методологічно вірною є позиція, відповідно до якої, навіть у разі, коли примус ставить людину в стан крайньої необхідності, воля її гранично обмежена, але вже ніяк не паралізована повністю. Так, ми цілком поділяємо погляд вчених [16, 261-264] щодо неможливості існування “непереборного” примусу. Примусом є тільки така дія на свідомість, при якій особа залишається здатною здійснювати необхідні вчинки, проявляти волю. “Відключення”, “нейтралізацію” свідомості навряд чи можна розглядати як підкорення волі. Не можна підкорити те, чого немає. Воля, наприклад, приспаного сторожа ніяк не використовується, тому що на той момент вона відсутня. Ні воля, ні свідомість потерпілого, якого “нейтралізують”, злочинцеві взагалі не потрібні. Подібне насильство, хоча і є дією, у результаті, на свідомість особи, але здійснюється суто фізичними методами. Воно не може іменуватися психічним, оскільки не несе в собі ніякої інформації. Коли воля людини повністю нейтралізована застосуванням фізичної сили, вона, оскільки відсутня свобода волі, нічим не відрізняється від неживого знаряддя. Непереборність насильства виключає примус. Таке насильство можна розглядати як окремий випадок непереборної сили.

Що стосується впливу на свідомість і волю людини, у результаті якого вона позбавляється можливості усвідомлювати вплив, який вчиняється на неї, та, відповідно, здійснювати вольові зусилля через гіпноз, дію хімічних речовин тощо, то, як вказувалося, такі дії слід вважати типовими актами насильства, оскільки можливість існування примусу в цьому разі виключається через здійснення відповідного впливу поза волею людини.

Щодо гіпнозу деякі вчені, зокрема В.М. Бурдін, спираючись на дослідження початку 80-х років минулого сторіччя [11, 177-178], вказують на те, що сьогодні в психології переважає думка про неможливість вчинення особого злочину під впливом гіпнозу, через те, що навіть під гіпнозом особа ніколи не вчинить діяння, яке супе-

речить її внутрішнім установкам [1, 8]. Однак надалі сам автор зазначає, що є злочини, які не носять очевидно кримінального характеру, принаймні настільки, щоб їхнє вчинення входило в суперечність із внутрішніми установками кожної людини (через заблокування спогадів про певні події обумовити дачу особою завідомо неправдивих показань, або в стані гіпнотичного сну внаслідок навіювання певного типу поведінки особа може заподіяти комусь тілесне ушкодження тощо). Отже, теоретично не можна виключати випадків, коли внаслідок застосування до особи гіпнозу така особа вчинить суспільно небезпечне діяння, не маючи можливості забезпечувати свідомо-вольовий контроль за своєю поведінкою під час його вчинення. Це дозволяє стверджувати, що питання про кримінальну відповідальність особи, яка діяла під впливом гіпнозу, не може вирішуватися за правилами про психічний примус, а сам гіпноз розглядатися як вид психічного примусу [1, 9-10].

Стосовно впливу на свідомість і волю особи через дію хімічних, токсичних та інших речовин природного чи синтетичного походження, то насамперед слід мати на увазі, що в цьому разі відбувається фізичний вплив на організм людини, зокрема на клітини мозку. Відповідні ж зміни стану психіки й волі людини та ймовірні, пов'язані з цим зміни в поведінці, відбуваються поза її свідомістю, отже, виключають примус щодо неї.

5. Примус - це вольовий акт суб'єкту (агенту) впливу. Вчинити вплив на людину, маючи при цьому конкретну мету, сутність якої полягає в спонуканні (стимулюванні) її до певної поведінки (від якої суб'єкт впливу також потенційно очікує настання для себе певних наслідків) можна виключно свідомо та умисно.

6. Примус припускає вплив на свідомість і волю (у кінцевому підсумку на поведінку людини) через фізичну сферу людини, тобто через фізичний вплив на людину.

Будь-яка форма спонукання людини проходить через його психічну форму [6]. Фізичний примус повинен бути продовжений психічними процесами, тобто пройти через вільну волю людини й лише після цього направити її дії, обмежити свободу. Якщо фізичний і психічний примус розглядати в одному методологічному ряду, як форми спонукання, то вони будуть рівнозначними феноменами, і кількісний показник (психічного примусу необхідне більше) не гратиме істотної ролі. Якщо розглядати онтологічну сторону цих категорій, то можна представити їх в ієрархічному порядку, де види психічного примусу займатимуть домінуюче положення. Пояснюється це тим, що фізична дія на людину, тобто акт щодо тіла всього лише засіб для віддзеркалення у свідомості. Всяка фізична дія на людину з метою її спонукання до чого-небудь має неминучий психічний наслідок для того, кого примушують. Величезна більшість цих дій здійснюються саме ради психічних віддзеркалень або наслідків. Звідси - метою фізичного спонукання (примусу) є не тільки стратегічна мета - примусити до роботи, тобто добитися результату, а й тактична мета - примусити психічно [10, 65-67]. Отже, по суті, можна говорити про те, що будь-який примус (навіть здійснюваний з переважанням фізичної дії) завжди переходить у психічну дію, і той, кого примушують, здійснює підкорення сам, слідуючи запропонованому в тій або іншій формі сигналу, і лише після свідомої оцінки необхідності цього [5, 16].

З огляду на зазначене, ми принципово не можемо погодитися з вченими, як стверджують, що фізичний примус спрямований не на свідомість, а на фізичне буття

особи і його прояви (недоторканність, свобода діяльності тощо); матеріальний примус має метою досягти бажаної поведінки суб'єкта шляхом впливу на матеріальну сферу його буття - накладення обтяжень у вигляді штрафу чи обов'язку компенсацію збитків, позбавлення суб'єктивного майнового права тощо [14, 71]. Як слушно вказує Н.М. Ярмиш, у будь-якому разі примус - це дія на психіку. Адже ніякими, навіть найстрашнішими, фізичними муками не можна добитися від людини виконання якої-небудь дії, якщо до її свідомості не буде доведено, чого саме від неї хочуть, і що з нею буде далі в разі невиконання. Примус - це, насамперед, інформаційна дія, доведення до свідомості людини змісту вимоги, а також повідомлення про те, чому вона буде піддана в разі відмови [16, 261].

Отже, враховуючи викладене, можна констатувати, що примусу як правовій категорії властиві наступні ознаки: 1) це вплив на людину; 2) він спрямований на обмеження свободи волі людини через вплив на її свідомість; 3) його метою є спонукання (стимулювання) до певної поведінки; 4) реалізація такої поведінки (мети примусу) здійснюється об'єктом (контрагентом) впливу свідомо, але всупереч (проти) його волі; 5) примус - це вольовий акт суб'єкту (агенту) впливу; 6) він припускає вплив на свідомість і волю (у кінцевому підсумку на поведінку людини) через фізичну сферу людини, тобто через фізичний вплив на людину. На підставі аналізу вказаних ознак можна дати наступне загальне визначення примусу як правової категорії - це вплив одного індивіда на іншого з метою стимулювання певної поведінки всупереч (проти) його волі.

У свою чергу, існування поряд з легітимними формами й протиправних проявів примусу та надзвичайна їх поширеність обумовлює необхідність дослідження примусу як кримінально-правової категорії. Кримінальний закон, з огляду на різноманітність протиправних проявів примусу, вказує на примус в якості: обставини, що виключає злочинність діяння, обставини, що пом'якшує покарання, обставини, що обтяжує покарання, ознаки об'єктивної сторони складу злочину при характеристиці діяння чи способу вчинення злочину. Водночас ані в самому кримінальному законі, ані в теорії кримінального права чіткого визначення змісту цієї категорії немає. У зв'язку з цим нагальною є потреба розробки й закріплення відповідного визначення примусу на законодавчому рівні. Це дозволить уникнути помилок у правозастосовній діяльності, пов'язаних з різноманітністю тлумачення примусу та правової оцінки відповідних діянь.

Література

1. Бурдін В.М. Кримінально-правове значення фізичного примусу / В.М. Бурдін // Науковий вісник ЛДУВС. Серія юридична. - 2008. - № 2. - С. 1-12.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. - К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2007. - 1736 с.
3. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: [В 4-х т.] / В.И. Даль. - Т. 3. П. - М.: Рус. яз., 1982. - 555 с.
4. Еникеев М.И. Общая и юридическая психология (в двух частях): Общая психология. Учебник. Ч. 1. / М.И. Еникеев. - М., Юрид. лит., 1996. - 512 с.
5. Зарипов В.Г. Физическое и психическое принуждение в уголовном праве: понятие, виды, ответственность: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.Г. Зарипов. - М., 2005. - 240 с.

6. Ильин И.А. О сопротивлении злу силою / И.А. Ильин. - [Электронный ресурс]: <http://philosophy.ru/library/il/01/05.html>

7. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / [уклад. В.В. Яремко, О.М. Сліпушко] - К.: Аконіт, 2007. - Т. 2. - 2003. - 928 с.

8. Ожегов С.И. Словарь русского языка: [ок. 57000 слов] / С.И. Ожегов; под ред. чл.-кор. АН ССР Н.Ю. Шведовой. - 20-е изд., стереотип. - М.: Рус. яз., 1998. - 750 с.

9. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова / Российская академия наук. Институт русского языка им. В.В. Виноградова. - М.: Азбуковник, 1997. - 939 с.

10. Пучнин А.С. Принуждение и право: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / А.С. Пучнин. - Тамбов, 1999. - 236 с.

11. Рахманов А.А. Познать себя / А.А. Рахманов. - М.: Молодая гвардия, 1983. - 208 с.

12. Словарь русского языка: В 4-х т. / АН СССР, Ин-т рус. яз.; Под ред. А.П. Евгеньевой. - Т. 3. П-Р. - М.: Рус. яз., 1983. - 750 с.

13. Толковый словарь русского языка / Под ред.

Д.Н. Ушакова. - Т. 3. - М.: Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1939. - 1424 с.

14. Шевчук О.М. Засоби державного примусу в правовій системі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / О.М. Шевчук. - Одеса, 2003. - 187 с.

15. Ярмыш Н.Н. Действие как признак объективной стороны преступления (проблемы психологической характеристики) / Н.Н. Ярмыш. - Харьков: Основа, 1999. - 84 с.

16. Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ): Монография / Н.Н. Ярмыш - Харьков: "Право", 2003. - 512 с.

17. Сарсенов К.М. Государственное принуждение и его реализация в деятельности органов внутренних дел: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / К.М. Сарсенов. - СПб, 1996. - 199 с.

Касьян А.О.

прокурор відділу

прокуратури міста Києва

Надійшла до редакції: 15.11.2013

УДК 343.8

ЩОДО ЗМІСТУ СУЧАСНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ

Конопельський В. Я.

Однією з ключових проблем (розділ 1) і, одночасно, одним з очікуваних результатів (розділ 4), що визначені в Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, яка схвалена Указом Президента України від 8 листопада 2012 року № 631//2012, є приведення умов тримання засуджених у відповідність з європейськими стандартами [1]. Поряд з цим, на обговорення Верховної Ради України внесений проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про Державну кримінально-виконавчу службу України" щодо приведення її діяльності до європейських стандартів" [2], який є досить актуальним і таким, що, без сумніву, має теоретико-прикладний характер.

Водночас аналіз змісту нормативно-правових актів у сфері виконання кримінальних покарань в Україні дає підстави стверджувати, що без дотримання в правотворчості принципу системності, що визначений одним із загальних і пріоритетних у науці [3, 295] та на практиці, вирішити однозначно питання щодо видозміни нині діючого Закону України "Про Державну кримінально-виконавчу службу України" [4] не можна.

Вивчення наукових праць з означеної проблематики показало, що над її вирішенням працюють такі науковці, як Г.А. Аванесов, І.Г. Богатирьов, Т.А. Денисова, О.М. Джуца, І.І. Карпець, О.Г. Колб, В.О. Меркулова, О.О. Наташев, Г.О. Радов, О.Л. Ременсон, В.М. Синьов, А.Х. Степанюк, М.О. Стручков, Ю.М. Ткачевський, В.М. Трубников, Б.С. Утевський, С.Я. Фаренюк, І.В. Шмаров, І.С. Яковець та ін.

Проте досі ні в Україні, ні за кордоном не розроблено концептуальних засад щодо змісту відмінностей пенітенціарної політики від, зокрема, кримінально-виконавчої політики, що й виступило додатковим аргументом при виборі теми цієї статті.

Результати вивчення доктринальних джерел і нормативно-правових актів показують, що суть означеної проблеми полягає в наступному.

1. Відповідно до вимог ст. 1 Закону України "Про Державну кримінально-виконавчу службу України" в нашій державі є загальновизнаною політика у сфері виконання кримінальних покарань, а не пенітенціарна політика, засобами реалізації яких є законодавство та суспільна практика. Разом з тим, якщо для реалізації першої політики створені відповідні нормативно-правові й практичні засади, то пенітенціарна політика на державному рівні в Україні не визнана. При цьому для того, щоб остання стала реальністю в нашій державі, принаймні, варто прийняти Пенітенціарний кодекс України замість нині існуючого Кримінально-виконавчого кодексу (далі - КВК) [5], а також внести зміни до ст. 1 Закону України "Про Державну кримінально-виконавчу службу України" шляхом заміни вжитого в цій нормі словосполучення "державна політика у сфері виконання кримінальних покарань" на "державну пенітенціарну політику України".

2. За змістом терміни "політика у сфері виконання покарань" і "пенітенціарна політика" не є тотожними, що доведено на науковому рівні [6, 141-144]. Більш того, це витікає з практики застосування цих понять у нормотворчій і кримінально-виконавчій діяльності. Так, у пункті 1 Положення про Державну пенітенціарну службу (ДПТС) України (затверджена Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 394/2011) йдеться не про пенітенціарну політику, а про державну політику у сфері виконання кримінальних покарань [7].

Жодного слова про пенітенціарну політику не вжито й в Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України [1]; Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року (схва-